

316.3:502.1

Г 59

Н. Б. Гогзь

Вступ
до екологічної
футурології

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»

Н. Б. Годзь

Вступ до екологічної футурології

Монографія

Видавець Олександр Савчук
Харків • 2017

УДК 001.18:502:504:101.1

ББК 87в6:20.1:60.5

Г59

*Затверджено до друку рішенням Вченої ради
Національного технічного університету
«Харківський політехнічний інститут»
(протокол № 7 від 21 вересня 2017 року)*

Рецензенти:

Б. Я. Пугач — доктор філософських наук, професор,
професор кафедри теорії культури і філософії науки
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

О. К. Чаплигін — доктор філософських наук, професор,
завідувач кафедри філософії та педагогіки професійної підготовки ХНАДУ

О. В. Титар — доктор філософських наук, доцент,
доцент кафедри теорії культури і філософії науки
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

А. В. Кіпєцький — доктор технічних наук, професор, декан факультету
Соціально-Гуманітарних технологій Національного технічного університету
«Харківський політехнічний інститут»

О. Ю. Заковоротний — доктор технічних наук, доцент, професор
Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»,
Вчений Секретар Національного технічного університету
«Харківський політехнічний інститут»

Годзь Н. Б.

Г59

Вступ до екологічної футурології [Текст]: Монографія /
Н. Б. Годзь. — Харків : Видавець Олександр Савчук, 2017. — 572 с.

ISBN 978-966-2562-99-6

В монографії обґрунтовується необхідність створення нового напрямку в філософії науки, а саме екологічної футурології. Запропонованим напрямом можливо, на нашу думку, формувати вдосконалену картину світу, й додатково до цього також можемо покращити обґрунтування принципів нових підходів до раціоналізації філософського світогляду. На основі філософсько-екологічного аналізу усіх способів й стратегій, що раніше існували у суспільстві, й насамперед у науковому світосприйнятті, ми можемо критично по-новому осягнути досягнення та помилки, які виникли на складному шляху існування людської спільноти. Книга, у першу чергу, створена для філософів, науковців, інженерів, не забуте її значення для аспірантів та студентів, а також для тих, хто зацікавлений розмислами про минуле та майбутнє.

При повному або частковому відображенні матеріалів, використаних у запропонованій монографії, посилання на авторку є обов'язковим. Усі авторські права на матеріал, фото, які використано у монографії, належать доц. Годзь Н. Б. і без її дозволу не можуть бути використані.

УДК 001.18:502:504:101.1

ББК 87в6:20.1:60.5

© Годзь Н. Б., 2017

© Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут», 2017

ISBN 978-966-2562-99-6

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	9
<i>РОЗДІЛ 1.</i>	
ФІЛОСОФІЯ ЯК ПІДСТАВА	
ВИВЧЕННЯ НОВОГО ЗНАННЯ.....	20
1. До історії пропедичного самовизначення філософії.....	21
1.a. Функції філософії (й не тільки до науки як філософської рефлексії).....	21
1.b. Проблема статусу філософського знання (науковість й т. п.).....	36
2. Фактори та засоби екологізації філософії й шляхи вирішення проблем.....	43
2.a. Евристична значущість ідей.....	43
2.b. Методологічні аспекти прогностичного пізнання (герменевтичний метод, розвиток соціально-філософської літератури, істина в прогностичному пізнанні й т. п.). Закономірності.....	51
3. Становлення та роль філософських підстав вивчення екології та футурології.....	58
3.a. Людство перед проблемою обмеженості ресурсів. Проблема взаємозв'язку науки та етики (через вирішення біоетичних питань та аналіз аксіологічних систем та перспектив).....	60
3.b. Соціально-філософське пізнання майбутнього (подієве прогнозування, філософсько-художнє й т. п.).....	76
3.c. Час та вічність у соціальному світі, його об'єктивація.....	88
3.d. Філософія науки та її орієнтири за допомогою аналізу екології та футурології.....	93
4. Перетворювальна чи деконструкційна роль уявлення та реалізації майбутнього – «реальне майбутнє» та «соціально бажане майбутнє» як реалізація «уявного майбутнього» – проблеми та перспективи у розвитку філософських концепцій.....	111
Висновки до розділу 1.....	132
Бібліографія до передмови та розділу 1.....	140

РОЗДІЛ 2.

НОВЕ ЗНАННЯ ТА СТАРІ ДИСЦИПЛІНИ.

ПРОБЛЕМА ГЕНЕЗИСУ НАУКИ ТА ОКРЕМИХ

ДИСЦИПЛІН, ГАЛУЗЕЙ. ЕКОЛОГІЯ ЯК ЯСКРАВИЙ ПРИКЛАД

ПОЄДНАННЯ СТРАТЕГІЙ ОПТИМІСТИЧНОЇ ЛІНІЇ ПІЗНАННЯ

В НАУЦІ Й ТРАГЕДІЇ НЕРОЗУМІННЯ

Й НЕДОСКОНАЛОГО (НЕКОРЕКТНОГО)

ЗАСТОСУВАННЯ ЗНАННЯ.....	157
1. Тенденції сучасної наукової думки.....	158
1.a. Зростання знання та його проблеми на прикладі розвитку та трансформації екології як науки.....	166
1.b. Конвенції та комунікація у науковій та філософській спільнотах.....	185
1.b.a. Види та функції конвенцій у науковій спільноті.....	189
1.b.b. Комунікація у науковій спільноті - позитивна та негативна (конфлікти).....	191
1.c. Наукова творчість та спадковість ідей (збереження, виробництво та відновлення концептуальних зв'язків та інформації).....	195
2. Походження та розвиток екології, екологія як форма теоретичного пізнання сучасної цивілізації.....	198
2.a. Структура та еволюція екології.....	201
2.b. Теоретико-методологічні основи дослідження екологічних проблем сучасності (основи дослідження та рішення) — мета, принципи та функції.....	219
2.c. Становлення та статус екології в умовах кризи техногенної цивілізації — ноосферна доктрина і концепції розвитку екології.....	228
2.d. Екологічне виховання та державна політика у суспільстві, що трансформується.....	237
3. Постановка проблеми — поняття екологія та трансформація її у мега- та метадисципліну. Наука як сукупність знання.....	245
3.a. Пізнавальні системи, наукове дослідження та теорія науки у рамках концепту екологічного знання та сучасних потреб.....	251
3.b. Проблема та процес створення понять у науці та екології (у цілому та по окремих дисциплінах).....	259
4. Зв'язок екології та філософії. Філософські підстави системної екології.....	263
4.a. Екологічна філософія або філософія екології.....	265
4.b. Гносеологічний оптимізм або гносеологічний песимізм.....	271

4.c. Концепція єдиної теорії екологічної безоплатності та зміна парадигм як явище часу, новий етап розвитку філософської думки про взаємини природи, техніки та людства, збереження принципу системності.....	275
4.d. Етноекотична картина світу.....	279
Висновки до розділу 2.....	290
Бібліографія до розділу 2.....	297

РОЗДІЛ 3.

МАЙБУТНЄ ЯК ФЕНОМЕН.....	319
1. Тенденції сучасної наукової думки: до питання історії та витоків футурології. Постановка проблеми.....	320
1.a. Концепт Часу та його значення для формування наукових парадигм.....	333
1.b. Становлення наукових уявлень про майбутнє, наразі й соціальне («Картина майбутнього»). Футурологія у контексті суспільної свідомості.....	345
2. Наука як сукупність знання. Проблема та процес створення понять. Пізнавальні системи.....	353
2.a. Футурологія та прогностика — наукові основи, когнітивні джерела, етапи майбутнього та міра невизначеності.....	358
2.a.a. Основні підходи до футурології та прогнозування.....	360
2.a.b. Ідеологічні аспекти прогнозування.....	366
2.a.c. Методи прогнозування (екстраполяція, завбачення, моделювання, сценарії, форсайти), глобальні та локальні прогнози.....	369
2.b. Структура та елементи футурології та прогностики.....	377
2.b.a. Концепції післяіндустріального розвитку.....	377
2.b.b. Суспільство, технології, промисловість та показники нового історичного складу. Аналіз тенденцій розвитку технологій.....	387
2.b.c. Порівняльно-зіставляльний аналіз утопічного мислення та футурологічного прогнозування.....	389
3. Соціально-філософські основи футурологічної публіцистики у науковому та філософському контексті.....	391
3.a. Література та футурологія (включно з науковою фантастикою).....	395
3.b. Застосування футурології та прогнозування (розвиток та промисловість; медицина та освіта; техніка майбутнього; макро- та мікротехнології; родина у майбутньому; штучний інтелект).....	402

4. Зв'язок футурології та філософії. Філософські основи футурологічного механізму проєкції знання.....	409
4.а. Основні етапи розвитку уявлень про майбутнє.....	411
4.б. Концептуальні особливості сценаріїв майбутнього.....	413
Висновки до розділу 3.....	420
Бібліографія до розділу 3.....	427

РОЗДІЛ 4.

Й НАРЕШТІ ПРО ГОЛОВНЕ: ЧИ МОЖЛИВО

ПОБУДУВАТИ Й ЗАСТОСУВАТИ

ЕКОЛОГІЧНУ ФУТУРОЛОГІЮ.....	441
1. Класифікація проблем обґрунтування.....	442
1.а. Питання зв'язку людства з загально-космічним простором як специфічна проблема екологічної футурології.....	447
1.б. Сутність екологічної футурології у плані науково-філософської концептуалізації.....	453
1.б.а. Основні підходи до дослідження.....	460
1.б.б. Теоретико-методологічний потенціал сучасної теорії науки у контексті дослідження питань екологічної футурології.....	462
1.с. Методологічні та світоглядні аспекти екологічної футурології.....	463
1.с.а. Проблема цілісності, раціональне та інтуїтивне у футурологічних дослідженнях, специфіка суб'єктно-об'єктних відносин у футурологічному знанні.....	466
1.с.б. Ситуативний підхід у екологічній футурології (ситуація та локальна ситуація).....	467
2. Предмет екофутурології та тенденції її розвитку — питання наукового формулювання та створення понять. Питання редукції.....	469
2.а. Категоріальний аналіз поняття «екологічна футурологія».....	472
2.а.а. Принцип математичного мислення та синтез філософії свободи та логіки математичних розрахунків.....	474
2.а.б. Принцип «екології культуросфери» (й освіти у тому числі).....	475
2.б. Соціально-філософський зміст еколого-футурологічної концепції.....	476
2.с. Сучасний стан та перспективи взаємодії інноваційного та традиційного у передбаченні, прогностиці та футурології.....	481

2.d. Сполучення футурології та діяльності філософів та літераторів, освітян та науковців з інженерами-технологами.....	484
2.e. Екологізація культури та ландшафт як засіб формування екологічної картини світу.....	498
3. Джерела проблем дослідження.....	502
3.a. Космографічні моделі та гносеологія фундаментальних основ теорії екології стабільності.....	504
3.b. Людина та природа як два центральні об'єкти природних та соціальних ситуацій (екофілософський та екофутурологічний виміри).....	508
3.b.a. Глобальне та національне у екологічному ландшафті.....	517
3.b.b. Формування культурно-екологічного мислення під час освіти як певна проекція до майбутнього.....	519
3.c. Фактори та засоби екологізації футурології та науково-технічного і освітянського розвитку.....	524
3.c.a. Соціально-економічні проблеми інженерної діяльності та шляхи їх подолання.....	527
3.d. Критерії безпеки сучасного екорозвитку, питання соціальної відповідальності.....	528
4. Перспективи екологічної футурології.....	531
Висновки до розділу 4.....	538
Бібліографія до розділу 4.....	542
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	552
ЗАМІСТЬ ПІСЛЯМОВИ.....	562
ABSTRACT.....	565